

Forelskelse

Hvad er forelskelse? Dette gådefulde fænomen! Forelskelse er den indledende fase – udbrudsstadiet – af en omvæltning, en kollektiv bevægelse bestående af to personer.

Forelskelse er ikke et dagligdags fænomen, en sublimering af seksualiteten eller en grille skabt af fantasien. Sociologen Durkheim har skrevet følgende: ” Det menneske, der er blevet grebet af den, har indtryk af at være domineret af kræfter, som han ikke genkender som sine egne, som river ham med, som han ikke er herre over... han føler sig som ført til en anden verden, og han mister interessen for sin egen person, glemmer sig selv. Disse kræfter føler trang til at ekspandere, bare for at ekspandere, for sjovs skyld, uden noget formål... I sådanne øjeblikke leves dette højere liv med en sådan intensitet og altopslugende interesse, at det næsten helt optager sindene, hvorfra det så godt som fuldstændigt bortjager alle egoistiske, dagligdags bekymringer.” *Da Durkheim skrev disse linjer, tænkte han ikke det fjerneste på forelskelsen. Hvad han havde i tankerne, var den franske revolution.* Det bemærkelsesværdige er, at Durkheims ord altså også kan bruges til at beskrive forelskelsen. Der er et ret nært slægtskab mellem historiens store kollektive bevægelser og forelskelsen. De kræfter som frigøres er af samme type, forskellen består fundamentalt i, at de store kollektive bevægelser, som kristendom, islam eller reformationens opvækst, eller de store revolutionære bevægelser, består af mange mennesker, mens forelskelsen kun omfatter to personer.

Forelskelsen hører – som alle kollektive bevægelser – til i det ekstraordinære register. Livets og selve oplevelsens kvalitet transfigureres (væsensforvandles). Alt efter om det er et nyt politisk parti, sekt, fag- og studenterbevægelse eller en forelskelse, tilskriver vi enten lederen eller den forelskede fejlagtigt æren for den ekstraordinære tilstand, vi befinder os i. Den person, vi elsker, er imidlertid ikke forskellig fra andre, ligesom vi heller ikke selv er det. Det er den ekstraordinære tilstand, vi befinder os i, som gør den elskede og en selv anderledes og usædvanlig.

Ifølge udbredt opfattelse består forskellen mellem den animalske og den menneskelige seksualitet i, at den animalske er cyklisk, og hos mennesket er det kontinuerligt. Vi har dog alle oplevet korte perioder med ekstraordinær seksuel aktivitet og lange perioder med en mere ordinær seksualitet, hvilket tyder på, at seksualdriften ikke er en konstant størrelse som behovet for mad og drikke. Den er snarere noget, der altid –ligesom de andre ”behov” – er tilstede *i sin ordinære form*, men som i perioder, som under forelskelse antager en ganske anderledes og intens form, med andre ord bliver ekstraordinær. Det gælder altså for mennesket som for dyrene, at seksualdriften varierer, idet den kun folder sig ud i hele sin pragt i de perioder, hvor man oplever forelskelsen. Hvert blik, hver berøring, hver tanke er rettet mod den elskede, og har samtidigt en erotisk kraft, som er hundrede, ja tusind gange

stærkere end den tilsvarende ved et ordinært samleje. Vi lever i dagevis uafbrudt i hinandens arme, og i sådanne perioder er seksualdriften udtømmelig, men tilfredsstilles dog fuldstændigt. I disse perioder udvides den fysiske og sansemæssige side af vort liv, alt opleves mere intenst. Vi opfanger dufte, som vi før knap lagde mærke til, vi bemærker farver og lys og lyde, som vi sædvanligvis ikke opfatter. Også vores intellektuelle liv udvides. Vi elsker alt ved ham, endog kroppens indre, leveren, lungerne. Kønsakten bliver dermed et ønske om at være inde i den andens krop, at leve der og blive oplevet af den anden i en sammensmeltning. Vi forelsker os også i den andens fejl, svagheder, naivitet og ufuldkommenheder.

Alt dette gælder ét menneske og kun det ene. Det er i grunden uvæsentligt, hvem det er, for som tidligere nævnt er det den ekstraordinære tilstand, vi befinder os i, som gør den elskede og en selv anderledes og usædvanlig ikke personen selv. Den anden, den elskede, bliver én, som ikke kan erstattes af nogen anden, bliver den eneste ene. I lang tid bliver vi ved med at tro, at vi kan undvære den elskede, men vi opdager, at selv en kort adskillelse er tilstrækkelig til at bekræfte os i, selv mod vores vilje, at den elskede besidder noget særligt, vi altid har savnet, og som vi aldrig tror at kunne finde igen. Vi tror den anden anderledes og enestående. Dette er den ekstraordinære seksualitet, og den er derfor monogam. Denne ekstraordinære seksualitet opstår, når den skabende livskraft søger nye og anderledes veje. Seksualiteten bliver det middel, hvormed livet udforsker det muliges grænser og fantasiens horisonter: udbrudsstadiet. Eros er en revolutionær kraft, om end begrænset til to personer. Nu er det dog ikke mange revolutioner, man oplever her i livet. Den ekstraordinære seksualitet kan derfor heller ikke fremmanes efter behag. Den markerer vort livs vendepunkter, og af samme grund er den farlig, og vi frygter den også. For at forsvare os imod den bruger vi samme betegnelser for eros og den dagligdags seksualitet, og vi laver spørgeskemaundersøgelser om den, for evigt at nå frem til samme resultater, men som virker beroligende på os, fordi de fortæller os, at andre lever i samme "seksuelle elendighed", samme hverdagsagtige forhold, som vi selv.

Vi, som er vandt til at måle alt efter urets visere, i fysisk tid, glemmer, at tidsfornemmelsen under kærlighedens ekstraordinære seksualitet er en ganske anden. I udbrudsstadiet kan man ligefrem tale om en eviggørelse af nuet. Når vi må undvære vor elskede, føles en times venten som flere år eller århundreder, og længslen tilbage til det evige øjeblik fylder os bestandig.

Under forelskelsen er selv det mest enkle og jævnt begavede menneske nødt til at udtrykke sig på poesiens, det sakrales og mytens sprog.

Alle kollektive bevægelser, og dermed også forelskelsen, adskiller noget hidtil forenet og forener noget, der hidtil (af traditionen, institutionerne) er blevet holdt adskilt. Forelskelsen sønderriver og forener på engang. Shakespeare fremstiller også Romeo og Julie som en overtrædelse, og den adskiller, hvad der var forenet (Julie fra hendes familie, Romeo fra sin), og forener hvad der var adskilt (to fjender). Der findes ingen bevægelse uden et modsætningsforhold, ingen forelskelse uden en overtrædelse af et modsætningsforhold. Dette ses af den kærlighed, der fremstilles i litteraturen, som er den forhindrede eller umulige kærlighed (Dante, Petrarca,

Shakespeare, Goethe osv.). Forklaringen er sandsynligvis, at hvis der ikke er nogen forhindring, kan der ikke være nogen bevægelse og derfor heller ikke nogen forelskelse. Med andre ord uden modsætningsforholdet, uden forhindringen er der overhovedet ikke noget behov for at indføre et nyt system af modsætnings- og bytteforhold, dvs. for at etablere en anden institution. For at fremstille en sådan situation skaber kunsten med andre ord nogle imaginære forhindringer, de fjendtligsindede familier hos Shakespeare, Isolde ægteskab Beatrices død hos Dante osv..

Det er den depressive overbelastning, der går forud for alle bevægelser inklusive forelskelsen. Ved udbrudsstadiet frigøres to kræfter. Den ene, eros, ved voldsomt og med hele sin styrke at knuge de nye objekter til sig og øjeblikkeligt omdanne dem til idealer; den anden, volden, ved at nedbryde de indtil da bestående og accepterede grænser. Situationen opleves som befrielse, livsfylde, lykke. Den depressive overbelastning som gik forud kunne være et kærlighedsforhold med spændinger og frustrationer, nag og aggressioner. Altså et typisk forhold som på én gang er genstand for kærlighed og aggressioner, altså ambivalent. Det er den tilstand, vi betragter som normal. Men når vi møder andre muligheder, andre realiteter, når forholdet til vore kærlighedsobjekter forringes, bliver det sværere og sværere for os at bevare dette ideal-billede via depression og projektion. Resultatet er, at den kollektive bevægelse (forelskelsen) altid rammer som et lyn fra en klar himmel.

I begyndelsen er man ikke i stand til at afgøre, om en forelskelse er en ægte forelskelse, dvs. en radikal omstrukturering af verden omkring os. Men hvis længslen dukker op igen og igen, hvis den *trænger sig på* – så er vi forelskede. I forelskelsen kommer den anden til at stå for os som vore længsels fulgyldige mål. Og dette påbyder os at reorganisere alt, forandre mening om alt, lave alting om, først og fremmest vores fortid. Det er en genfødsel. I det daglige liv magter vi ikke at lave om på fortiden, den virker tyngende på bevidstheden. Vi forsvare os mod den med glemsel, distraktion eller fortrængning, skubber den ned i "underbevidstheden". Men som Freud sagde, "underbevidstheden er udødelig". Under forelskelsens udbrudsstadie bliver fortiden ikke skjult eller fornægtet, den bliver frakendt sin værdi. I udbrudsstadiet gælder den – i dagliglivet uforståelige – regel, at fortiden ikke tæller. Selvfølgelig har jeg elsket min mand, som jeg har hadet ham, men nu hader jeg ham ikke mere, jeg har valgt forkert, men jeg kan nå at lave det om. Fortiden kommer til at fremstå som forhistorisk tid, historisk tid begynder her og nu. Dermed forsvinder al ærgrelse, nag og hævnfølelse; man formår ikke at hade det værdiløse, det der ingen betydning har.

Udbrudsstadiet støder imidlertid altid på dilemmaet. Når man i eventyrene skriver "og de levede lykkeligt til deres dages ende", tilkendegiver den efterfølgende tavshed ikke kun, at dagligdagen vender tilbage og spændingen og dermed patosen er forbi. Det forhindrer også dilemmaet i at komme til udtryk. Til forskel fra eventyrene fremlægger kunsten dilemmaet som den uoverstigelige forhindring, det som gør kærligheden umulig. Tristan er splittet mellem sin hengivenhed for kongen og sin kærlighed til Isolde, Isolde mellem sin hengivenhed for kongen og kærligheden til Tristan. Såvel Romeo som Julie vil gerne bryde slægtskabets og hadets ubønhørlige love, men de hader ikke deres slægtninge. Kærligheden har tendens til at adskille lov

og individ; den vil indføre andre love, andre normer, den vil ikke undertrykke menneskene, den vil elske dem. Man kan ikke bryde loven uden at forulempe de mennesker, der legemliggør den; det er det der er dilemmaet – dilemmaet, som altid dukker op og tvinger forelskelsen til at give afkald på sin uskyldighed.

At forelske sig er at åbne sig for en ny og anderledes tilværelse uden at have nogen garanti for, at den er realisabel. Tiden hører op med at eksistere, øjeblikket bliver til evighed. Men hvis den elskede en dag går fra ham, bliver mindet, netop i kraft af dets udødelighed, årsag til hans ulykke. Vi er udmærket klar over denne frygtelige fare, men i forelskelsen vover vi at trods den. Tidsdimensionen for den forelskelse som har fundet sit objekt er *nuet*, det øjeblik som opvejer hele ens tidligere liv. Derfor rummer kærligheden også altid, side om side med lykken, et anstrøg af sørgmodighed. At sætte tiden i stå er lykken, men samtidigt også at give afkald på at have styr på tingene, på sin egen styrke. At give afkald på al magt og stolthed. Dette at kaste sig ud i sand væren, uden nogen sikkerhed for fremtiden, dette at sætte tiden i stå, fremstilles i kunsten som død. Døden er det kunstneriske udtryk for tiden, der hører op med at eksistere, sådan som den forelskede sjæl oplever det. Med forelskelsen opstår dilemmaet, og hvis forelskelsen realiseres dør den; det umulige: "nuets evighed" symboliseres derfor som døden i kunsten.

Forelskelse er også tillid, det er at stole på, at hengive sig tillidsfuldt til den anden. Forelskede mennesker er ikke jaloux, da forelskelsen har tendens til at danne tillid. Kærlighedsobjektet fremstår som ikke-ambivalent, og er følgelig et godt objekt.

Forelskelse stræber mod en sammensmeltning, men vel og mærke mod en sammensmeltning af to individer, der er forskellige. For at der kan opstå forelskelse, skal der visse modsætninger til. Forelskelse er en vilje, en kraft til at overvinde disse modsætninger, der dog er til stede. Den elskede vækker interesse, fordi han er anderledes, fordi han er i besiddelse af sit eget umiskendelige særpræg. Vi vil opleves som enestående, usædvanlige og uundværlige af én, som selv er enestående, usædvanlig og uundværlig. Derfor er forelskelsen monogam og kan ikke være andet end monogam. For den er et krav om eneret fra én, som er usædvanlig og en anerkendelse af vores egen usædvanlighed fra den usædvanliges side. Jeg er derfor den absolut enestående, og han den absolut enestående. Man kan næsten teste om folk er forelskede på deres behov og krav om at være monogame. Hvert eneste menneske er forskelligt fra alle andre, og vi ved det. Men det er kun i forelskelsen, at den urokkelige individualitet bliver opfanget og fuldstændig påskønnet. Dette er individualiseringsbevægelsen. Men forelskelsen iværksætter samtidigt en anden bevægelse, som er modsat den første, nemlig sammensmeltningens: fusionsbevægelsen. Disse to bevægelser dominerer og støder sammen, derfor er kærlighed også kamp. I forelskelse søger begge parter at fremhæve den bedste del af sig selv; den del de ønsker påskønnet. Da forelskelse får én til at antage den elskedes synspunkt, må man så ændre den forestilling, man har om sig selv. Netop ønsket om at behage den elskede får os til at lave om på os selv. Og således påtvinger begge den anden deres synspunkter og laver om på sig selv. For at behage den anden. Alt dette forgår uden nogen form for tvang, der er snarere tale om en uafbrudt tydning, en konstant opdagen. Hele den andens opførsel, hans bevægelser bliver symboler, der skal tolkes. Udbrudsstadiet er en

mangfoldiggørelse af tegn. Selv steder hvor der er sket noget betydningsfuldt, bliver hellige. Kærligheden skaber sin egen sakrale geografi. Det sted, det hus, den specielle udsigt over havet og bjergene, bliver til hellige symboler på den elskede og kærligheden. De bliver hellige steder, templer og som rummet helliggøres, helliggøres også tiden. Forelskelsen genopretter skellet mellem helligt og profant og har en meget stærk fornemmelse af, hvad der er helligbrøde. Selv efter mange års adskillelse kan de forelskede ikke komme til bestemte datoer i årets løb uden at blive berørt, de vil ikke kunne vende tilbage til visse steder uden at blive grebet af længsel. Det hellige rum og den hellige tid er konkretiseringer af det tidligere omtalte evige nu, det udødelige.

Det daglige liv er kendetegnet ved skuffelse. Vi har altid så meget, vi skal lave; noget af det er ting, vi selv har lyst til, men langt det meste er krav fra andre. Det vi virkelig ønsker, realiserer vi aldrig. I hverdagen viser vores længsel sig i skikkelse af forskellige fantasier, ” hvor ville det være dejligt, hvis...” Men der kommer altid et eller andet på tværs. I hverdagen ender vi med at blive opslugt af dette altid at skulle noget andet, skulle gøre noget for andre; vores liv indskrænker sig til altid at foretage sig noget andet. Aldrig føler vi os forstået til bunds, aldrig opnår vi dyb tilfredsstillelse. Det forekommer os umuligt, at det kan fortsætte sådan, så tåbeligt, og alligevel kører det det videre i månedsvis, i årevis; farveløse år i venten på man ved ikke hvad, i konstant skuffelse; år uden sand lykke. Den store tiltrækning, som forelskelsen øver på os, skyldes, at den ind midt i al denne farveløshed introducerer et blændende lys og en enorm fare. Forelskelsen frigører vores længsel og placerer den i centrum af alt. Hvad vi gør for den elskede er ikke at gøre noget for en anden, det er at gøre noget for os selv, for at blive lykkelig. Hele vort liv stiler mod et mål, hvor præmien er lykken. Forelskelsen hensætter os i en højere livssfære, hvor man opnår eller mister alt. Hverdagen er kendetegnet ved, at man altid skal noget andet, altid skal vælge mellem forskellige ting, som angår andre. Under forelskelsen bliver det derimod et valg mellem alt eller intet. Hverdagslivets to poler er ro og skuffelse; forelskelsens ekstase og pine. Hverdagslivet er en evig skærsild. Forelskelsen rummer kun enten paradiset eller helvede, vi er enten frelst eller fortabt.

Mange vil indvende, at hvis to ægtefæller ikke foretager noget, der tilfredsstiller dem, hvis de mener, at de ikke forstår hinanden til bunds, har de behov for familierapi eller noget lignende. Ved hjælp af terapi (gestaltterapi, psykoanalytisk, behavioristisk, katolsk, buddhistisk, marxistisk) forsvinder denne mangel på forståelse, disse konflikter. Bag denne terapeutiske holdning, som i dag er så udbredt, ligger en forestilling om den ideale normalitet, som helt bygger på indbildning. Værdien af individuelle terapier tjener nok til at skabe en tilstand af mindre lidelse i forhold til én, der rummer større lidelse, men de ændrer intet ved hverdagslivets eksistentielle struktur. To ægtefæller, som har gået i kognitiv terapi, vil nok komme bedre ud af det med hinanden, skændes mindre, men vil ikke af den grund opleve nogen vedvarende livsfylde. Andre vil indvende, at ægte kærlighed er en tilstand af vedvarende lykke, af konstant forståelse, af fuldstændig enighed, hvor smågniderier bliver bilagt med største selvfølgelighed. Ellers er det ikke ægte kærlighed. Ægte kærlighed er noget man opnår lidt efter lidt, gennem tålmodighed eller klogskab, tilføjer andre. Det mener for eksempel Fromm – og tilbyder alle sin opskrift på et lykkeligt liv: ”kunsten at elske”. I virkeligheden ligger der ikke andet bag disse påstande end eventyrets myte:

"og de levede lykkeligt til deres dages ende", illusionen om et dagligt liv eller rettere sagt et evigt liv i harmoni og glæde, som ingen nogensinde har oplevet. De fleste familieterapeuter har ikke andet i tankerne end eventyrets "og de levede lykkeligt til deres dages ende" som de lover ud til højre og venstre, som var det den letteste ting i verden at realisere. Men at love den fuldkomne og vedvarende lykke i kærlighed kan sidestilles med kvaksalvere, som giver medicin for langt liv og evig ungdom. Myten om evig kærlighedslykke er opstået af forelskelsens ekstase, drømmen og ønsket om lykke, som vi har fået smag for under forelskelsens udbrudsstadium, og som bliver siddende i os som en længsel. Vi husker også, at der under forelskelsen var pine, men den glemmer vi.

Den der lever i dagligdagen kan ikke nå frem til den længslens og viljens voldsomme intensitet, som skaber lykke. For at det kan lade sig gøre, må han bryde med dagligdagen, krydse overtrædelsens forbudte flod. Og det er ikke noget han kan beslutte sig til efter forgodtbefindende. Forelskelsen dukker op, når de strukturelle betingelser langsomt er modnet; forelskelsen er en "begivenhed", som trænger sig på. Der findes mennesker, som ikke kan udholde den spænding, forelskelsen medfører, som straks vil lægge bånd på den, straks vil gøre den hverdagsagtig, tæmme den, have den under kontrol. For at have held til at omdanne den til hverdagsharmoni, er man nødt til at ødelægge den. Men prisen er, at forelskelsen hører op og ekstasen forsvinder. Det der bliver tilbage, er hverdagens trivialitet, den rolige harmoni, som tilstedighed er præget af kedsomhed, nag og "skuffelse". Til daglig ønsker man altså det ekstraordinære, og i den ekstraordinære tilstand det dagligdags. Til daglig ønsker man ekstase, i den ekstraordinære tilstand ro. Det er disse to ønsker, som begge er urealisable, som skaber dilemmaet og udgør myten "de levede lykkeligt til deres dages ende".

Kan det lade sig gøre at elske to personer på én gang? Ja, bestemt. At elske én og forelske sig i en anden? Bestemt. At være forelsket i to? Nej. Forelskelse er nemlig en proces, der omstrukturerer alle relationerne omkring et individ. Den nye forelskelse angiver den absolutte retning for al bevægelse. To forelskelser på én gang er derfor en umulighed, idet det ville betyde, at man med hele sin sjæls kraft skulle bevæge sig mod to absolutte, men forskellige mål samtidigt.

Vi elsker alle sammen flere mennesker; vi elsker vores mor og far, vores ven, vores børn; ingen af disse kærlighedsrelationer udelukker hinanden, ingen af dem tager noget fra hinanden. Ved første øjekast forekommer det absurd, at man ikke kan forelske sig i flere på engang. Man hører jo ustandseligt udtalelser som: "Jeg er forelsket i dem begge to", eller "jeg ved ikke hvem af dem, jeg er mest forelsket i". Oplevelsen skyldes, hvad vi kan kalde forelskelsesforberedelsen. Den der står i begreb med at forelske sig har flere gange indtrykket af at have fundet vedkommende. Flere gange begynder han altså at forelske sig. Og eftersom det nemt kan ske, at han møder mere end én, begynder han også flere gange oven i hinanden at forelske sig. Dette er grunden til, at han kan sige "jeg er forelsket i dem begge to". Hvis to veninder forelsker sig i den samme person, og personen er rede til kærlighed, dannes en gruppe bestående af tre personer. Vi har nu ikke en kollektiv bevægelse mellem et par men mellem en gruppe. Lad os se på en gruppe, som i sit centrum har lederen, tilbudt af sine kvinder. Kan vi sige, at han er forelsket i hver

eneste af dem? Nej. Enhver af disse kvinder kan som alle hans tilhængere erstattes. I en kollektiv bevægelse, bestående af en gruppe, er der ingen, der er uundværlig, alle er udskiftelige. Og dette gælder ned til den gruppe, der består af bare tre personer. Også med tre personer bliver fællesskabet ved med at bestå, hvis én går sin vej. Kun når det drejer sig om et par, forsvinder fællesskabet, når den ene går. Kun inden for parret er individet i sin absolutte egenart og uforlignelighed uundværlig og kan ikke erstattes af nogen anden. Udtryk som "jeg er forelsket i dem begge to" angiver følgelig en tilstand af ubeslutsomhed eller en overgangsfase, som kan føre dels til en kollektiv struktur, dels til en forelskelse – eller til ingenting. Hvad angår forelskelsen i lederskikkelsen, er denne undertiden en idealisering på afstand, men det kan også være en ensidig forelskelse. Mange mennesker kan faktisk udmærket være virkeligt forelskede i samme person, uden at denne er forelsket i dem. Omkring karismatiske lederskikkelser eller filmstjerner opstår der normalt en konvergens af denne art. Det er den ensidige forelskelse. Hvis to forelskede får et barn sammen, ophører forelskelsen i denne situation. Der findes en gammel folkeviden, der går på at et barn befæster kærligheden, og er en god kur for en vaklende kærlighed. Kærlighed, ikke forelskelse. Barnet bliver kærlighedsobjekt for begge parter, og barnets fødsel medfører næsten altid for moderen en regulær forelskelse. Den nye eksklusivitet er uforenelig med den gamle. Parforholdet afhænger nu af en tredjes tilstedeværelse og ikke længere af de to alene. Deres individuelle personligheds absolutte krav viger pladsen for en tredje part. Ingen af dem er længere absolut uundværlig for den anden, ingen af dem er længere en gud. Begge bøjer de sig i tilbedelsen af en ny gud, som de hver kan søge glæde og trøst hos. Før Ødipuskomplekset (som der ikke er noget videnskabeligt belæg for) er det Laioskomplekset, der dominerer familiescenen, faderens misundelse over for barnet, eller rettere over for parret mor-barn, der som absolut par træder i stedet for det, der består af ham og hende. Selv om forelskelsen hører op, ja endog selv om kærligheden forsvinder, og de to går hver til sit, så overlever fællesskabet nu i de to par, mor-barn og far-barn.

Forelskelsen er altid et møde mellem to enkeltpersoner, som hver især i sig og med sig bærer et system af relationer, hvorefter de gerne vil bevare en del, mens de ønsker at omstrukturere en anden. Dette udløser ofte dilemmaet, f.eks. når børn af tidligere ægteskab skal bringes med i det nye forhold. Den forelskede har forelsket sig i den anden, ikke i hendes børn. Disse børn bliver kun elsket, fordi de elskes af den anden, ikke for deres egen skyld. En sådan forelskelse kan meget let skabe to forskellige projekter til et ekstraordinært liv; projekter, som er uforenelige, hvorfor forelskelsen dør, sønderrevet af modsigelsen.

Udbrudsstadiet er per definition midlertidigt. Det er ikke en forbliven, det er en bevægelse sig, en bevægelse sig hen imod; og at ankomme er at være taget af sted. Når alt går godt, munder forelskelsen ud i kærlighed; bevægelsen frembringer, når den lykkes, en institution. Frugten opstår af blomsten, men frugten er ikke blomsten.

Der er stor forskel på dagliglivet og forelskelsesstadiet. I dagliglivet er der ikke stor forskel på essentielle behov og ikke-essentielle behov. Det er der derimod i udbrudsstadiet. Alt hvad der tjener til at opnå den elskede og få ham til at elske sig, er essentielt. For at møde ham, for at kunne være sammen med ham, er vi parate til

at foretage de mest besværlige rejser, til ikke at spise og ikke at sove. Og det koster os ingen anstrengelse, vi er tværtimod lykkelige over at gøre det. Alt det, som til hverdag forekommer os uudholdeligt, gør vi nu uden at lægge mærke til det. En anden forskel er, at til hverdag gælder byttemarkedsprincippet. Hvis jeg giver dig noget, så vil jeg have noget andet til gengæld, og det skal repræsentere samme værdi. I udbrudsstadiet gælder derimod kommunismens regel: enhver yder efter evne og modtager efter behov. Der føres ikke noget bogholderi over, hvad jeg giver, og hvad jeg får. Gaven er ofte en pludselig indskydelse. Når man begynder at holde regnskab med gaverne, er forelskelsen ved at være forbi.

En anden forskel er, at i udbrudsstadiet søger man sandhed og autenticitet. Forelskelse er en søgen efter ens egen dybeste autenticitet, en bestræben sig på at være sig selv fuldt ud. Den tidligere omtalte omformning af fortiden gør denne fortid ufarlig; begge er i stand til at tale om den, og netop ved at tale om den, ved at fortælle den anden om den, frigør de sig fra den. Kun sandheden forløser. En tilsvarende oplevelse gives ikke i hverdagen. Vi kan godt fortælle sandheden til en fremmed, men det hjælper os ikke det mindste, fordi den pågældende ikke har nogen magt over os. I forelskelsen afhænger ønskeopfyldelsen fuldstændigt af den anden, og derfor har begge en enorm magt, for ikke at sige total magt over hinanden. De er begge i den elskedes vold. I terapi siger patienten sandheden, fordi han delvis reproducerer den proces, som igangsættes spontant under forelskelsen. Men der er den forskel, at udbrudsstadiet styrke på få timer eller få øjeblikke sprænger ubevidste barrierer, som under terapi undertiden holder stand i årevis. Og dette er muligt, fordi angsten for fortiden hører op. De to forelskede foretager et gensidigt skriftemål, og hver af dem har herunder magt til at forlade den anden hans fortids skyld. De mange religiøse og litterært metaforer skyldes at forelskelsen ofte udtrykker sig bedst i et følsomt sprog, hvorfor som tidligere nævnt den forelskede også bliver poetisk. Vor analyse af forelskelsen består også i at bringe religionens sprog ned på jorden, at fortolke den som universelle almene menneskelige projektioner, og at lede det tilbage til menneskelige relationer. Et andet religiøst udtryk vi har beskrevet under forelskelsen er transfigurering, som beskrev den kendsgerning, at den forelskede ser sin elskedes banale egenskaber eller fejl, svagheder, lidelser, sygdomme, indre organer mm., transfigureret og ladet med værdi. Transfigurering betyder væsensforvandling, og i biblen refereres især til den forvandling til Kristi legeme og blod, som brødet og vinen efter den katolske lære undergår ved konsekrationen.

Omvendt, hvis der er noget vores elskede ikke bryder sig om ved os, f.eks. en bestemt slags tøj, og han fortæller os det, kan den pågældende genstand straks tabe i værdi. Selv om den er kostbar er den pludselig ikke noget værd. I udbrudsstadiet tænker, føler og vurderer vi på en helt anden måde. Det ekstraordinære er ikke noget, der bare indtræffer, noget der afhænger af den ydre verden, det er os der er forandrede og derfor ser en anden himmel, en anden jord, en anden slags mennesker, en anden natur. Udbrudsstadiet er et forsøg på at lave verden om ud fra denne anden måde at tænke og opleve på. Det er en udforskning af det mulige med udgangspunkt i det umulige, det er at realisere paradisiske tilstande på jorden. Men forelskelsen varer ikke evigt; det ekstraordinære lever altid side om side med det ordinære og bliver en skønne dag selv ordinært igen.

Selve ordet forelskelse er et kulturprodukt, et resultat af en bearbejdning og af en definition af en bestemt type oplevelse. Også i den græsk-romerske verden oplevede folk givet udbrudsstadier for to, men de talte ikke om forelskelse. Det er i den kristne middelalder, at forelskelse defineres som begreb. Men i det kristne ægteskab skelner man ikke mellem forelskelse, kærlighed, hengivenhed og seksualitet. Ægteskabssakramentet rummer alle disse ting på én gang. På visse europæiske sprog som fransk og engelsk findes "forelskelse" ikke engang som selvstændigt udtryk, man må omskrive med ordet "falde" (tomber amoureux, fall in love). I dagligdagen betragter man uegennytte, lidenskab, begejstring og forelskelse som irrationalitet, og forsvarer sig mod det, vil ikke forstyrres af den slags ting. Hvilket sprog bliver da tilstået forelskelsen? Ja, det gør den store poesis sprog eller trivallitteraturens, damebrevkassernes, tegneseriernes. Forvist til det udsigeliges eller det foragteliges sfære, føler den forelskede sig som en fremmed i den konkrete kultur, han lever i og har indtryk af, at hans oplevelse er fuldstændig personlig og ikke fællesmenneskelig.

Som beskrevet er det den, der er foruddisponeret til at forelske sig, der forelsker sig, når der på forhånd er visse betingelser til stede. Et forsøg på at blive forelsket slår næsten altid fejl. Og selv når man faktisk forelsker sig, sker det ofte, at ens følelser ikke bliver gengældt. Udbrudsstadiet repræsenterer en helt anderledes måde at tænke, se, føle og opleve på. Selv med en meget forskellig personlig baggrund er deres forholdet sig til verden identisk. Det er det, der er grunden til, at tusindvis af mennesker af vidt forskellig alder og social baggrund "genkender" hinanden og danner en kollektiv enhed – et vi – i de store kollektive bevægelser. Og det er det samme der sker under forelskelsen. Udbrudsstadiet fremkalder øjeblikkelig en genkendelse, en forståelse på et dybt intuitivt plan. Resultatet er med andre ord en meget speciel oplevelse, nemlig oplevelsen af at være fuldstændig forskellige og alligevel have et mystisk og meget stærkt åndeligt slægtskab. Før talte de to forskellig sprog, nu taler de samme sprog. Den omstændighed, at udbrudsstadiet har samme kategorialstruktur for begge parter, bevirker at selv to mennesker, som taler så forskellige sprog som f.eks. danske og russisk og har meget svært ved at udtrykke sig på den andens sprog, kan forelske sig og forstå hinanden.

Elsker begge parter i en forelskelse i samme grad eller er det muligt, at den ene elsker mere, den anden mindre? I begyndelsen af enhver forelskelse er det kun den ene, der er forelsket. Af disse indledende forsøg løber størsteparten næsten omgående ud i sandet. Der er også masser af tilfælde, hvor den andenpart kun nærer et ønske om kærlighed, eller et lille eventyr, eller måske bare føler sig erotisk eller intellektuelt tiltrukket af den anden. I så fald forelsker vedkommende sig ikke. Men dermed være ikke sagt at han afviser den andens kærlighed, måske føler han sig endog smigret af den. Han gennemgår dog ikke nogen forandring inderst inde, kommer ikke selv i udbrudsstadiet, han deltager kun i den andens. Muligvis bilder han sig ind at være forelsket. Men han er det kun indirekte, ved at tage del i de symboler den anden anvender, når den anden anvender forelskelsens sprog. Ser man dem sammen, vil et opmærksomt øje kunne opfange, at den ene er dybt forelsket og den anden ikke. Denne type forelskelser er meget hyppige og kan også vare længe; de kan endog føre til ægteskab. Lidt efter lidt kan der opstå dyb hengivenhed mellem de to, men ofte afsløres uligheden. Dybest set kan den part, der

har ladet sig "rive med" i forelskelsen, undvære den anden, mens omvendt den, der er virkeligt forelsket, ikke kan. Den første ved, at han har alternativer, den anden ikke. Den part, der har ladet sig rive med ind i forelskelsen oplever problemerne som den andens, ikke som et fælles drama. I den gensidige forelskelse er begge parter derimod tilbøjelige til at betragte en vanskelighed som "vores" problem som kun "vi" kan løse.

Kunstnere, digtere, koreografer, store tænkere lever i det imaginære univers, de selv har skabt, og når de forelsker sig, er de tilbøjelige til at føre den, de elsker, med sig ind i denne deres verden. Deres tiltrækningskraft er stor, men det samme gælder ofte også den skuffelse, de forårsager. Størstedelen af os ønsker noget konkret og virkelighedsnært og har derfor over for disse fantasiprodukter et indtryk af at stå over for noget uvirkeligt og forlorent.

Der findes modsætningsforhold, som forelskelsen ikke kan overvinde: den sammensatte natur kan forstå den jævne og usammensatte, men den jævne og usammensatte kan ikke forstå den sammensatte. Når to mennesker er forelskede i ulige grad, er den der er virkeligt forelsket tilbøjelig til at skabe imaginære, poetiske universer. Udbrudsstadiets sprog er kunstens, mystikkens, teologiens og poesens sprog. Den mindst forelskede stiller derimod konkrete, præcise krav. I den ulige forelskelse er det altid den mindst forelskede, der bebrejder den anden, at han ikke er følsom nok, at han er egoistisk, lever på fantasier, er tvetydig. Til gengæld er det altid den mest forelskede, som uophørligt, med tusind nuancer, stiller det essentielle spørgsmål: elsker du mig? Og det er ham, der giver gaverne.

Den der forelsker sig er foruddisponeret og rede til at forelske sig. *Vil det så sige, at vi forelsker os, når vi ønsker at forelske os? Nej.* Der er ingen forbindelse overhovedet mellem et ønske om forelskelse og det virkeligt at forelske sig. Der er mennesker, der går rundt med et sådant ønske i årevis, som går andre mennesker i møde søgende den eneste ene, som de kan elske, og som kan elske dem igen; men de møder aldrig det menneske. De skyder det ind under manglende held, skyder skylden på det miljø de færdes i, eller deres egen kræsne smag. Der er altid noget i vejen; det kan være noget fysisk, eller det at vedkommende er for gammel eller for ung, for naiv eller for sofistikeret, for følsom eller uintelligent. I virkeligheden er det dem selv, der slet ikke er foruddisponerede til at forelske sig, hvor meget de end ønsker det. Den forelskelse, de nok så brændende ønsker sig, er ikke noget behov for at bryde totalt med fortiden, et behov for at tage deres liv op til revision, en voven sig ud i noget helt nyt. Man forelsker sig ikke, hvis man er bare nogenlunde tilfreds med sig selv og sin tilværelse. Forelskelse udspringer af en depressiv overbelastning, som igen skyldes manglende mulighed for at finde noget af værdi i den daglige tilværelse. "Symptomet" på, at man er foruddisponeret til forelskelse, er derfor ikke et bevidst ønske om at forelske sig, et intenst ønske om at ændre sin tilværelse, men derimod en dyb følelse af ikke at være eller have noget, der har værdi. Af samme grund er det oftest de unge, der forelsker sig. De unge føler sig dybt usikre, tvivler på deres eget værd, skammer sig ofte over sig selv. Dette gælder også for andre livsafsnit. Når vores ungdom er ved at være forbi, eller når alderdommen nærmer sig. Det er altså ikke en længsel efter kærlighed som får os til at forelske os, men en overbevisning om, at vi ikke har noget at miste med de

udsigter vi har, med intethedens perspektiv foran os. Kun i sådan en situation opstår der i os den åbenhed over for det anderledes, det farefyldte, den tilbøjelighed til at kaste os ud i alt eller intet som de, der er bare nogenlunde tilfredse med deres tilværelse ikke kan have. Tilbøjeligheden til at forelske sig opstår, når hverdagen er grå og kedelig, når man føler at stå uden for verden og dens intense vitalitet og lykke, når man føler sig udelukket og misunder de andre denne lykke. Forelskelse er ikke at begære et smukt eller interessant menneske; det er en omformning af ens sociale verden, det er som at se på verden med nye øjne. Den der ønsker sig at forelske sig for at berige sit liv, for at tilføje det noget skønt, kan altså ikke; kun den hvis vante tilværelse vakler, nærmer sig den dør der skiller det reale fra det kontingente.

Som sagt kan man ikke bevidst forelske sig, hvor intenst man end ønsker det. *Men kan man så gøre et andet menneske forelsket i sig, hvis man vil? Ja.* For der vil altid være nogen, der er forberedt på at forelske sig, er parat til at kaste sig ud i et nyt livs alt eller intet. Så hvis man dukker op i det rette øjeblik og viser, at man forstår denne anden til bunds og bestyrker ham i hans vilje til fornyelse, skubber ham i den rigtige retning, indgyder ham mod, erklærer sig parat til at dele fremtidens risiko med ham, ligegyldigt hvad der sker. Alt dette kan gøres svigefuldt. Men hvem gør det? Hvem ønsker at gøre en anden forelsket i sig uden selv at være det? Det gør den slags mennesker, som før nævnt ønsker at forelske sig for at berige deres hverdag. Det kan også skyldes ønske om succes eller magtbegær. Kærlighed giver en enorm magt over den, der elsker, og den magt kan være behagelig, fordi den smigrer ens forfængelighed, gør den anden til ens slave, som altid står til disposition, parat til at lyste ens mindste vink. Endelig er der dem, der gør det for pengenes skyld. Bedraget bliver dog ofte afsløret, idet en forelskelse består af prøver, en uendelig række prøver, og den der har gjort den anden forelsket i sig, bliver meget hurtigt træt af alle disse prøver. Han bliver også træt af evig og altid at høre spørgsmålet "elsker du mig?" stillet i alle mulige udformninger, som han ikke er i stand til at besvare. I sådanne tilfælde viser prøven sig altså effektiv, bedraget afsløres.

Det ekstra forelskelsen har i forhold til hverdagslivet er visheden om, at sandheden kan nås, at der findes en løsning på alle problemer, selv om vi måske ikke har fundet den endnu. Eftersom alle andre under forelskelsen er reduceret til én person – den elskede – så bliver han den "igennem hvem" sandheden åbenbares. Denne åbning mod sandheden afhænger ikke af en usædvanlig høj grad af intelligens, af noget ekstraordinært hos den elskede. Tværtimod er det mange gange gennem hans svage sider eller naivitet, vi ser tingene. Dette særlige træk, som kommer frem under forelskelsen, fortsætter også i kærligheden. Lad os som eksempel tage et par forældre til at mongolbarn. De ved, at deres barn ikke er så intelligent som andre børn, at det ikke kan klare det samme i skolen som de andre. Men de elsker det ikke mindre af den grund. Hvis de gjorde det, ville deres kærlighed være en kærlighed baseret på medlidenhed, et forsøg på at udfylde det der ikke er der. Men deres oplevelse er en anden: de opfanger det specifikke i barnets perspektiv og giver det værdi.

Hvordan forløber overgangen fra forelskelse til kærlighed? Det gør den igennem en række prøver. Hvis de består, går forelskelsen videre inden for de rammer af dagligdags vished, som vi kalder kærlighed. Forelskelsens ekstase og begejstring

slukkes blidt i kærlig hengivenhed. I virkeligheden er denne harmoni dog altid et produkt af dramatiske begivenheder, hvis resultat man ikke kender før i sidste øjeblik. Består prøverne ikke, giver man afkald. En af prøverne er den, vi sætter os selv på: sandhedsprøverne. Hver gang vi skilles fra den elskede, mærker vi længslen vende tilbage, mærker vi, at vi bliver ved med at elske, at vi længes desperat og har behov for at ses endnu engang. Hver sidste gang bliver således en ny begyndelse. Vi genforelsker os hver gang. Det er en kamp mod os selv, som vi taber; vi må overgive os. I den andens handlinger søger vi så beviser på, at han elsker os. I de mindste ting som hvorvidt han kommer for sent, snappende efter vejret, og hvad betyder så det? Disse sandhedsprøver er prøver rettet mod os selv for at finde ud af, om vi elsker eller ej, dvs. for at lære sandheden at kende.

Der er også en anden slags prøver, som er deciderede spørgsmål, vi stiller den anden, prøver, hvormed vi beder ham lave om på sig selv, gøre ting han ellers ikke ville have gjort. Dette er gensidighedsprøverne. At sige "elsker du mig?" er altid at bede om noget, jeg selv gerne vil, om at du giver afkald på noget, du gerne vil. Det er en opfordring til, at du tager mig, som jeg er med alle mine grænser og samtidigt giver afkald på dine egne. Denne søgen efter hvad der skal viles af begge parter medfører også en vedvarende finden punkter, man ikke kan give sig på, idet selv kærligheden mister noget af sin betydning, hvis man ikke får dem igennem: de kritiske punkter, der udgør grænserne for hvor langt, man kan gå, og hvorfra der, hvis de overskrides, ikke er nogen vej tilbage. Begge parter støder på et kritisk punkt, grænsen for, hvor langt de kan gå. Begge beder den anden om at give afkald på noget væsentligt, på noget der er blevet gjort essentielt netop af den nye kærlighed, som jo vil omorganisere hele livet i al dets mangfoldighed omkring sig. Begge beder de den anden om at give afkald på en væsentlig del af sig selv, på det der gør den enkelte i stand til at elske helt og fuldt. Begge beder de dybest set den anden om at tilintetgøre sin konkrete menneskelighed, om at umenneskeliggøre sig. Overgangen fra forelskelse til kærlighed kræver altid, at man skal elske et menneske, som forlanger af én, at man gør sig til forbryder. Gensidighedsprøven er en kamp, hvorunder begge parter kræver betingelsesløs overgivelse af hinanden. Det er en kamp mellem mennesker som elsker hinanden, men alligevel en kamp på liv og død. Nøglen til løsningen på prøverne ligger i, at det kritiske punkt er en opfordring, ikke nødvendigvis et endeligt krav. Når den andens kritiske punkt tages som ens egen autentiske grænse, har vi pagten. Begge ved nu, at den anden ikke vil forlange, hvad han ikke kan forlange. Denne vished, fundet i fortvivlelsen, udgør det faste holdepunkt for den gensidige tillid: gensidighedsinstitutionen. Kærligheden opstår omkring en pagt, en institution. Den beskrevne proces finder ikke kun sted én gang, men mange gange, og hver gang møder den fortvivlelse og ender i en pagt. Den nye vished bliver udgangspunkt for en omorganisering af den daglige tilværelse.

Der findes ingen retningslinjer for, hvordan man kan finde ud af, om en forelskelse bliver til kærlighed, ingen retningslinjer for hvordan man kan finde ud af, om dilemmaet er uløseligt eller ej. Livsplanerne kan være så forskellige, at der ikke er noget kompromis muligt. Begge parter kræver den andens umenneskeliggørelse. Opnår vi den, mister vi ham, opnår vi den ikke, mister vi ham alligevel. Jo større forskellen, og jo mere stormfuld forelskelsen er, desto mere sandsynligt mister vi ham.

Den heftigste forelskelse er den, der sætter mest eksistens på spil, mest rigdom, mest ansvar, mest liv. Forelskelsen er en revolution: jo mere kompleks, vidtforgrenet og rig den oprindelige orden er, jo frygteligere er forløbet, jo vanskeligere, farligere og mere risikofyldt er processen. Men netop forskelligartetheden og dens omvæltende karakter gør det dog vanskeligt, at forelskelsen forvandles til varig kærlighed. Man når lettere kærligheden, når de to befinder sig mere lige. Paradoksalt er forelskelsen så også samtidigt mindre intens, fordi dens revolutionære opgave er mindre. Forelskelse er, som ethvert udbrudsstadium, en udforskning af det mulige med udgangspunkt i det umulige. Jo større opgaven er, jo længere rejsen er, des mindre sandsynlig er ankomsten. En forelskelse kan vende op og ned på et eller to menneskers hele tilværelse, uden at medføre kærlighed. Tilgængæld kan kærlighed opstå uden en stormfuld forelskelse, af et harmonisk møde, af glæden ved at være sammen.

Forelskelse kender normalt ikke til jalousi, hvis den er gensidig, idet der simpelthen ikke kan være noget uden for den, der er i stand til at øve en tiltrækning af denne art. Hvad betyder det så, hvis den da dukker op? Jalousi kan naturligvis dukke op i form af en tvivl, som dog hurtigt ophæves af den gensidige anerkendelse. Men hvis den dukker op igen og igen under forelskelsen, betyder det, at den ene af de to i virkeligheden ikke har lyst til at forelske sig eller ikke er forelsket. Hvis jalousien er ubegrundet – fordi den anden virkelig er forelsket – er den tegn på, at vi er bange, at vi ikke vil elske, at vi ikke vil tro, at vi ikke vil åbne for udbrudsstadiets fortrolighed. Der findes mennesker, der er så usikre på sig selv, at de ikke er istand til at tro på, at de kan have nogen værdi som individ. De tager del i udbrudsstadiets ekstraordinære oplevelser, men tror ikke at de selv kan være genstand for dem. I deres jalousi påskønner de kun hos andre, hvad de ikke kan påskønne hos sig selv.

Hvis man via kærlighedsprøverne opdager, at den anden ikke genelsker én, må man vælge, og man vil blive ved med at elske ham uden håb, eller om man vil prøve at lade være med at elske ham, og således gå den forfærdelige tid i møde, som indtræder ved et tab af et kærlighedsobjekt: det psykiske selvmord. Lidt efter lidt må man, finde grunde til at ophøre med at være forelsket, må prøve at lave op på det, man har oplevet, ved at hylle alt det, der har været, i had. Hadet bliver ens forsøg på at tilintetgøre fortiden, men det er et impotent had. Intet har værdi og nogen mening længere. Forsteningen er indtrådt. Den eneste sande, dybe følelse, som endnu har autenticitetens smertelige karakter, er savnet, den nostalgiske længsel efter tabt realitet. For at forsvare sig mod savnet er man nødt til at bekæmpe fortiden med had.

Vil et menneske, der er forelsket i et andet, blive hårdest ramt ved at få at vide, at han er forelsket i en anden, eller at han foretrækker hvem som helst fremfor ham? Det sidste er afgjort værst. Den forelskede forstår fuldt ud sin elskedes kærlighed og respekterer den, hvor stor sorg han end føler. Hans egen forelskelse bringer ham til at forstå, til at ville den elskedes lykke. Hvis derimod den elskede siger, ”jeg ville hellere gå i seng med en hvilken som helst anden end med dig”, overvældes sjælen af uendelig sørgmodighed, fordi alt, hvad der har værdi, bliver fornægtet, mens alt, hvad der ikke har værdi, berømmes. Ingen kærlighed kan ende værre.

Den homoseksuelle forelskelses fænomenologi er i enhver henseende identisk med den heteroseksuelles. Udbrudsstadiets kategorier er de samme. Læser man en kærlighedstekst, kan man derfor ikke direkte se, om der er tale om en homo- eller heteroseksuel forbindelse. Der er dog forskellige faktorer, som gør overgangen til institutionen, til kærligheden, vanskeligere end normalt. Nogle få faktorer er mandens seksualitet, samfundet og konventionens modstand og foragt, som ofte reducerer bøssers forelskelse til ren dyrisk seksualitet, og endelig at den ikke kan udvikle sig til et stabilt parforhold via et barn. Dette bevirker at den homoseksuelle forelskelse ofte forbliver forelskelse, at den sjældent lykkes at blive til harmonisk og varig kærlighed. Den har derfor noget angstfuldt, noget sørgmodigt over sig, en evne til – i visse tilfælde – at inspirere til stor kunst.

Mange mennesker tror, de er forelskede uden, at de overhovedet er det. Man kan nemlig udmærket føle en stærk erotisk interesse for et andet menneske, tænke på det uafbrudt, tilbringe lykkelige stunder med det og efter et vist stykke tid miste interessen, fordi man i grunden har fået, hvad man søgte. Eller man kan knytte sig til et menneske, begære det intenst, fordi andre beundrer det. Muligheden for at blive elsket eller rettere sagt foretrukket af dette menneske smigrer én og fremkalder et begær, en rus, som man kalder kærlighed. Især en ferie danner, ved at skabe specielle og anderledes livsvilkår, grobund for en ekstraordinær oplevelse, for noget som der ikke kan fortsætte ud over det sted og den tid. Den man beundrer og tilbyder på sin ferie, forekommer forkert og intetsigende, når man genser ham i hverdagen. Forelskelsen er en omvæltning af hverdagsordenens struktur, ikke en ferie fra den. Grunden til at så mange hurtigt af-forelsker sig igen, er at de slet ikke har været forelskede. De har blot anvendt den lidenskabelige kærligheds, dvs. udbrudsstadiets, sprog for at give mere fylde til, for bedre at nyde en oplevelse, som ellers ville have været intetsigende. Man hører tit folk sige, at de har været forelskede i den og så i den, at de forelsker sig en gang om måneden, en gang om året. I virkeligheden kan forelskelsen, som enhver radikal forandring, kun optræde nogle få gange i livets løb, eller endog aldrig nogensinde. Som tidligere nævnt, har udbrudsstadiet den egenskab, at den formidler sin begejstring og sit sprog videre til sine omgivelser. Den forelskede skænker kort sagt den anden sit sprog og trækker ham med ind i sin tilstand. Hermed styrker hun den andens illusion om at være forelsket. Det er nok at være kærlig, sige små løgne. Det er så let at berolige den, der virkelig er forelsket. Den overdrevne lidenskab, den fortvivlede spænding, det stadige behov for bekræftelse kombineret med forelskelsens usandsynlige grusomhed, står for den ikke-forelskede som barnagtige overdrivelser, beviser på manglende modenhed. Den der ikke elsker finder kort sagt, at den virkeligt forelskede er ustadig, ubeslutsom, rådvild, godtroende, overspændt, selvovervurderende og dybest set uoprigtig.

Forelskelsen, som er det ekstraordinæres komme, kan undertiden ende i trivialitet. Forelskelsen får netop næring af den spænding, der ligger i, at noget forskelligt skal forenes. Forelskelse er at søge mening med sin tilværelse. Han søger den andens anderledeshed, som åbner nye livsmuligheder for ham, tiltrækker ham. Men samtidigt prøver han at begrænse den, for at føle sig mere tryk. Den andens voldsomme vitalitet foruroliger ham; han vil nok gerne have den, men i tøjlet form. Hvad der nu sker er, at den mest frygtsomme af de to i løbet af den række "prøver" der fører til kærlighed, opstiller en mængde grænser, pålægger den anden en masse små afkald,

alt sammen ting, der dybest set går ud på at gøre ham lydig, uskadelig, til at regne med. Og den anden accepterer lidt efter lidt disse restriktioner for at få fred. For ikke at forurolige sin elskede fjerner han umærkeligt alt, hvad der kan gøre den anden utryg. Han var glad for sit arbejde, men forsømmer det nu for bedre at kunne hellige sig sin elskede. Han pålægger sig selv en mængde små afkald – ingen alvorlige ganske vist, ingen der overskrider et kritisk punkt. Lidt efter lidt lader han sig kort sagt tæmme. Dermed forvandles det vidunderlige vilddyr til et tamt husdyr, og den anden, som har bedt ham om at blive sådan, pga. angsten for det nye, ender med ikke mere at se det i ham, som oprindeligt var det anderledes og spændende. Han har bedt den elskede at forme sig efter sin egen angst, og elsker ham ikke mere. På den måde sker det ofte, at begge parter, skræmt over at have ønsket et intenst liv, hurtigt glider tilbage mod kedsomheden, mod nag og skuffelse. De styrter sådan en tilstand i møde, i den tro, at de, gennem tusind garantier og tusind begrænsninger, vil kunne nå frem til det, "de levede lykkeligt til deres dages ende", som ikke findes. "Each man kills the one he loves". Dette er den hyppigste måde, en forelskelse kan slukkes på lidt efter lidt. En anden består i at noget der virker smukt, i den ekstraordinære situation, bliver uudholdeligt i hverdagen. Mange forelsker sig i én, der står højt i folks agtelse, f.eks. en sanger eller pianist. Det ekstraordinære ligger her i hans succes som musiker, i hele den verden der omgiver hans profession. At leve sammen med en pianist er dog noget ganske andet. Hun er imponeret af præstationen og tænker ikke på det ydmyge, ensomme arbejde, som hun nu må tage del i uden at være hovedpersonen. Derfor er skuffelse meget nærliggende. Nogle mænd tiltrækkes af livlige foretagsomme, strålende og aktive kvinder, for senere at opdage at de føler sig domineret af dem. Andre forelsker sig i den moderlige, omsorgsfulde type, der pylrer om manden, som var han et lille barn, men ender med at føle sig holdt under kontrol som et lille barn.

Passer det, at hvis man har to at vælge imellem, ikke vælger den der elsker en, men i stedet forelsker sig i den, der er svær at få fat i? Det sande i tankegangen kan søges i den omstændighed, at forelskelsen stræber mod det anderledes og det ekstraordinære. Et menneske, som står i begreb med at forelske sig, forelsker sig ikke så let i én, der længe har været forelsket i ham og gjort kur til ham. Han kender hende jo allerede og har allerede overvejet dette alternativ. Udbrudsstadiet kan ikke genkende sig selv i hende, for hun er allerede en del af fortiden. Den anden som vendte ham ryggen, har han forelsket sig i, ikke fordi hun vendte ham ryggen (som de fleste tror), men fordi hun var ny og anderledes, ukendt.

Er det muligt, at et menneske kan blive ved med at være forelsket i et andet år efter år, eller endog hele livet? Ja. Er det også muligt, at to mennesker kan blive ved med at være forelskede i hinanden i årevis eller hele livet? Ja. Ved første øjekast virker det umuligt, da forelskelsen jo er en overgangstilstand, men hvis den anden ikke er opnåelig, kan forelskelsen fortsætte i fantasien. Har der fundet en afvisning sted, kan dette ikke ske, men har den anden sagt ja, eller bare ikke nej, kan forelskelsens skaberkraft rettes mod denne anden. Man kan blot tænke få et af de tidsintervaller, hvor to forelskede lever langt fra hinanden, ikke fordi de er gået hver til sit, men på grund af en eller anden uoverstigelig ydre hindring. Hver især lever de da i den andens hjerte, og kærligheden bliver en konstant fortærende længsel efter den elskede, en pine og sublim glæde. Livet kan udmærket gå videre på normal vis,

mens dets følelsesmæssige og etiske centrum befinder sig uden for det eksisterende. Den mystiske kærlighed forbliver forelskelse, fordi der ikke er nogen gensidighedspagt mulig med den guddommelige ven eller elskede. Kærlighed til Gud eller religionen har meget tilfælles med en sådan forelskelse. Den mystiske kærlighed viser klart, at forelskelsestilstanden ikke på nogen måde afhænger af den andens særlige egenskaber. Den er ren og skær oplevelse. En personlig måde at se på. Vi ser ikke tingene som de er, men konstruerer selv vores objekt på basis af udbrudsstadiets kategorier, og da den ikke er i stand til at tage en eksisterende person (som den i fantasien kan transfigurere), former den sig i stedet et rent og idealt objekt. Dette er dog næppe at leve. Den elskede er noget imaginært, et produkt af fantasien. Et projekt der går ud på at ændre virkeligheden for selv at kunne blive realiseret, for selv at blive konkret virkelighed i verden. Enhver konkretisering, enhver inkarnation er et tab. Enhver langvarig forelskelse kan derfor kun opbygges i fantasien, kan kun være ved i fantasien. At prætere, at man på et vist tidspunkt kan skabe et jordisk paradys, er fanatisme. Mystikeren løser problemet ved at ophæve det eksisterende og lader udbrudsstadiets mentale arbejde fortsætte, men konstruerer selv dets objekt.

Mange mennesker fantasierer under samlejet om at elske med en helt anden eller eventuel med den samme, bare i en anden situation. Hermed når vi frem til det paradoks, at man udmærket kan elske med én, man ikke elsker, uden at det nogensinde er ham, man gør det med og på den anden side aldrig står i forhold til sin elskede og dog udelukkende er sammen med ham. I virkeligheden findes der mennesker som, skønt de hele tiden skifter partner, bliver ved med at elske med den samme.

Er det muligt ved en viljesakt at holde op med at være forelsket, at "af-forelske" sig? Nej. Er det muligt ved en viljesakt at undgå at forelske sig? Ja. I totusind år har den katolske kirke opdraget sine præster til at foretrække den himmelske fremfor den jordiske kærlighed, undgå fristelser, skrifte endog deres lyster ved i rette tid at skride ind med sin autoritet. En håndbog i hvordan man undgår at forelske sig ville i høj grad kommet til at ligne en lærebog i askese. Men hvorfor i alverden gøre sig alt det besvær? Ud fra det foregående kan man godt give et svar. Det er ikke selve forelskelsen der udgør den vestlige verdens fristelse, men udbrudsstadiet som sådan. Forelskelsen øver tiltrækning på os, fordi vi har lært at føle os tiltrukket af udbrudsstadiet. Det udgør Vestens drøm og kulturelle tradition. Men det der i Vesten er den skønneste drøm, er for Østen, og især for den hinduistiske og buddhistiske kultur, det mareridt, man bør forsøge at undgå. At genfødes er det samme som at vende tilbage til livets helvede, det er ensbetydende med at møde smerten på ny. Set fra dette synspunkt er udbrudsstadiet den største af alle illusioner. Nirvana er løsningen ved denne lidenskabsløse salighedstilstand. Kun Vesten har søgt at gennemføre monogamiet og opstillet det som ideal, og lagt kriterierne for artens fortsættelse i hænderne på forelskelsen, på udbrudsstadiet. Det vil sige at valget af den ægtefælle, den livsledsager, man vil have et barn med, lægges i hænderne på forelskelsen, på udbrudsstadiet.

Kan en forelskelse udvikle sig til et kærlighedsforhold, som i årevis bevarer forelskelsens friskhed? Ja, det kan ske, hvis to mennesker sammen formår at føre et

aktivt, fornyende, begivenhedsrigt og interessant liv, hvor de sammen opdager nye ting eller sammen kæmper mod ydre vanskeligheder. I så fald kæmper de skulder ved skulder for et fælles projekt. Herved sammensmeltes de to projekter, og gensidighedsprøverne bliver mindre, idet forhindringen opleves som ydre og ikke indre (afvisning) og skaber solidaritet gennem fælles handlen. Det begivenhedsrige, ekstraordinære element er under alle omstændigheder meget vigtigt. Udbrudsstadiet er en revolution, en omvæltning af hverdagslivet. Langvarige rejser kan styrke det eksotiske i et forhold. De to forelskede gen-ser, gen-opdager, gen-forny sig selv i én uendelighed i deres stadig søgen efter udfordringer. Resultatet er en vedvarende genforelskelse i det samme menneske. Initiativet skal dog komme fra begge parter. Bryllupsrejsen er det institutionelle symbol på ferien fra hverdagen, vovestykket der skal leves helt ud af de to sammen. Der er nemlig intet der mere totalt ødelægger en forelskelse end gentagelsen af det samme om og om igen. Det menneske, vi forelsker os i, er for os det redskab, hvormed vi håber radikalt at kunne ændre dagligdagen.

Der kan næppe udledes en eller anden praktisk fingerregel om, hvordan man bør forholde sig, en slags opskrift på hvordan man bliver ved at være forelsket. Livet skaber udbrudsstadiet, livet bringer mødet i stand mellem venner, livet skaber projekterne, skaber prøverne, skaber lejlighederne, og livet fratager os dem igen. Vigtigere, end at kunne kunsten at elske eller være forelsket, er det måske at vide, hvad det er, det drejer sig om. Så vi kan foretage vore valg, fra gang til gang, helt bevidst om de betingelser vi som mennesker har.

Sammendrag af F. Alberonis bøger om samme emne